

УДК 333(477)

Олександр Шпак, доктор педагогічних наук, професор
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

Володимир Терес, кандидат педагогічних наук
Наталія Примаченко, викладач
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Економіка – це не лише наука зі своїми законами, закономірностями, а й життєвий посібник, в якому виписаний мудрий кодекс господаря і господарювання... залишилось бути володарем своєї долі, в якій би бажання переросло у вічний потяг пізнання і кар'єрного зростання.

У статті досліджується формування економічного середовища у сучасних соціально-економічних умовах включаючи економічну культуру особистості та критерії її сформованості.

Ключеві слова: економічне середовище, освіта, культура, економічне виховання, ринкова економіка, самореалізація.

Літ. 11.

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах багатокладності і нестабільності розвитку держави загроза безробіття породжує проблему входження учнівської молоді до світу праці, знаходження і визначення свого місця в умовах трудової діяльності, яка постійно змінюється. Відсутність у країні масового прошарку власників призвела до відчуження людини від процесів і результатів праці, сформувала слухняного виконавця. На жаль, не завжди береться до уваги суб'єктивний бік людської діяльності в економічних відносинах. Між тим, фактично створювані в процесі виробництва: обмін, розподіл, споживання продуктів праці, а також взаємини людей, є активною складовою продуктивних сил суспільства. Як відомо, господарська діяльність має комплексний характер і пропонує вивчення як об'єктивних сторін праці (виробництво матеріальних благ), так і суб'єктивних (мотиви, воля, бажання людини).

Проте порівняно із зусиллями, затраченими вченими і практиками на розробку фінансової, правової та виробничої сторін ринкових відносин, як і раніше, мало уваги приділяється стратегії розвитку людського потенціалу.

Слід підкреслити, що нинішні реформи створюють певні умови подолання у людині почуття відчуження від праці, по-новому розкривають організованість і відповідальне ставлення до державної та своєї справи як до засобу самореалізації [10].

Визначаючи мету економічного виховання

учнівської молоді і школярів, ми виходили з того, що воно, подібно до базисного явища, проникає в усі напрями системи суспільного виховання. І тому в сучасних обставинах життєдіяльності насамперед повинні бути реально оцінені й реалізовані нові підходи до організації економічного виховання учнівської молоді [5, 13 – 14].

Аналіз досліджень і публікацій. Основною метою для суспільства є прагнення до самовдосконалення, тому воно зацікавлене в підготовці висококваліфікованих кадрів, які мають забезпечити прогрес в усіх областях знань та галузях народного господарства, у вихованні моральних особистостей, здатних збагатити національну культуру. Методологічно рушійною силою у забезпеченні цих пріоритетів є якісна освіта. Цими проблемами займаються вчені: О. Ануфрієва [1], О. Дейнека [2], Г. Ковальчук [5], К. Корсак [6], В. Кремень [3], А. Ласкавий [7], С. Яковлев [11], та інші.

Виклад основного матеріалу. У нашій країні відбуваються кардинальні зміни в усіх галузях життя суспільства: політичній, економічній, соціальній. Безперервно і з різною ефективністю тривають пошуки нових форм та механізмів управління державою, здійснюється поступовий перехід до ринкових відносин, утвердження рівноправності різних форм власності, структурної перебудови економіки, активізуються зусилля, спрямовані на стабілізацію грошово-кредитних відносин та зміцнення незалежної банківської сфери, на залучення інвестицій в економіку.

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Тривають нелегкі пошуки належного молодій державі місця в світовому розподілі праці та впровадження прогресивних технологій з поступовим заміщенням матеріало- та енергомісткого виробництва, що традиційно домінувало у структурі вітчизняної індустрії і останнім часом продемонструвало свою недостатню конкурентоздатність на світових ринках.

Економічне життя суспільства – багатовимірне і поступальне. Воно об'єднує соціально-економічні, техніко-економічні (виробничі) та побутові умови, економічні зв'язки, потреби, інтереси й стимули, економічну діяльність, економічні ідеї, теорії, уявлення, погляди. Воно містить у собі всю сукупність економічних відносин, найважливішою частиною яких є виробничі, що виникають між людьми в процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ.

Конституція України законодавчо закріпила спрямування економічної поведінки суб'єктів на стратегічний напрям розвитку економіки, зорієнтованої на соціальні ринкові відносини. Це означає, що на зміну командно-розподільній системі поступово приходить ринкова економіка з різноманітними формами власності, розвинутою ринковою інфраструктурою, потужними стимулами особистої та колективної зацікавленості.

У нових умовах господарювання всі громадяни України тією чи іншою мірою стають суб'єктами економічних відносин, визначають основні види економічної діяльності, а саме:

- безпосереднє виробництво матеріальних благ;
- обмін товарами і послугами між виробниками і споживачами;
- розподіл матеріальних благ шляхом формування доходів з неодмінною роллю держави у їхньому перерозподілі з метою підтримки соціально незахищених громадян;
- споживання матеріальних благ.

Економічна діяльність господарюючих суб'єктів спрямовується на розв'язання основної економічної проблеми – проблеми економічного вибору, яка полягає в обмеженості економічних ресурсів і необмеженості (постійне зростання) потреб.

Саме обмеженість ресурсів і пошук найраціональніших шляхів використання наявних та залучення нових і визначає спрямування економічної поведінки суб'єктів господарювання. З цього випливає, що найважливішим аспектом економічної діяльності господарюючого суб'єкта є економічний аналіз альтернативних варіантів використання ресурсів з метою

найбільш повного задоволення власних потреб і потреб суспільства.

Переважна більшість ресурсів, призначених для виробництва, мають природне походження. Уже на сьогодні відчувається їхня певна обмеженість і проблематичність їхньої оперативної регенерації та відновлення. За цих умов перед суспільством загалом і кожним окремим суб'єктом економічної діяльності постає проблема раціональнішого використання ресурсів. Україна на власному досвіді відчула негативні економічні наслідки залежності від зовнішнього постачання енергоресурсів. У нашій державі немає альтернативи, як, по-перше, реструктуризувати власну економіку з метою зменшення її енергомісткості, а по-друге, урізноманітнити залежність від поставок енергоносіїв. Орієнтирами процесу реструктуризації у більшості випадків можуть бути:

- оптимізація процесу споживання товарів і послуг;
- зменшення енергетичного та матеріаломісткого компонентів у структурі валових витрат на виготовлення продукції;
- збільшення віддачі ресурсів за рахунок ефективнішого їх використання;
- удосконалення виробничих технологій;
- налагодження системи розрахунків за спожиті енергоносії.

Як свідчить кількарічний досвід реформування вітчизняної економіки, переорієнтація суспільного життя України на нові соціально-економічні відносини супроводжується комплексом взаємозв'язаних проблем. Серед них: зниження обсягу виробництва за рахунок штучного утримання підприємств-банкрутів, що характеризується значним компонентом від'ємної вартості, а це, зі свого боку, призводить до падіння надходжень до бюджету податкових платежів і бюджетного субсидування нерентабельних підприємств. Своєю чергою, розшарування доходів може призвести до негативних соціальних наслідків: безробіття (за рівнем безробіття Україна залишила позаду не лише держави Західної Європи, але і деякі країни з перехідною економікою), низька ліквідність банківської системи, високі кредитні ставки, низька інвестиційна активність, прискорений процес старіння основних фондів і фактична відсутність їхнього заміщення, криза податкової політики. Щодо останнього. Податковий кодекс, який, якщо відверто, перетворився на щось міфічно-жахливе, усе ж з 1 січня 2011 року запрацював.

Головну причину суперечок і протестів – регулювання єдиного податку, зрештою, просто

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

оминули, залишивши в силі чинне законодавство з цього питання. Але не обійшлося і без своєрідного “поцілунку смерті”: до валових витрат не можна буде включати кошти, витрачені на товари чи послуги, придбані у підприємців, що перебувають на спрощеній системі (окрім отриманого від комп’ютерників).

Непідготовленість суспільства до нових умов господарювання призвела до стрімкого падіння обсягу виробництва у переважній більшості галузей економіки.

Як відомо, економіка Заходу до сучасної її структури рухалася від дрібної приватної власності до великої, від вільної конкуренції і вільного ціноутворення до монополії та запровадження механізмів державного регулювання. Економіка ж України, максимально удержавлена й за регульована, мала рухатися у протилежному напрямі. Відповідно ключовим елементом ринкових трансформацій в Україні мусило стати розуміння їхнього інверсійного характеру, порівняно з класичним процесом. Цю особливість не було враховано в рекомендаціях західних фахівців і реальних перетвореннях, тому наслідки запроваджуваних заходів часто були протилежними очікуванням.

Таким чином, через низку об’єктивних і суб’єктивних факторів шанси України швидко наблизитися до розвинених країн були втрачені, а ризики нівелювання своїх переваг значною мірою проявилися.

До того ж минулі роки незалежності України не були використані для реструктуризації економіки та переведення її на інвестиційно-інноваційний шлях розвитку. Окремі спроби ставити і розв’язувати такі завдання наштовхувалися на приватні інтереси і губилися у загальному непорядкованому суперечливому русі. Головною причиною неефективності суспільних змін стала спотворена система політичної влади з домінуванням груп впливу і конкурентною боротьбою між ними, перетворенням державних органів на засіб отримання специфічної ренти. Такий характер організації влади спричинив вибух корупції, поширення тінювих і навіть кримінальних процесів в економіці й управлінні, спровокував фундаментальне руйнування ціннісної структури українського суспільства.

Окрема проблема української економіки – її надзвичайне обтяження соціальними виплатами. Ще за трансформаційної кризи стрімке падіння доходів і рівня життя переважної частини українського населення спровокувало розширення гарантій соціального захисту і збільшення кола

реципієнтів соціальних трансфертів. Саме тому частка соціальних витрат у сукупних видатках держави та у ВВП невинно збільшувалася.

В Україні світова криза виявилася передусім через кризу платіжного балансу і неможливість підтримати стабільність національної валюти на належному рівні. Різке зменшення експорту, найперше продукції металургійної та хімічної промисловості, істотно погіршило стан поточного рахунку, а необхідність значних виплат за борговими зобов’язаннями банків та інших секторів економіки – стан фінансового рахунку платіжного балансу. Пов’язане з падінням виробництва та девальвацією національної валюти зниження реальних доходів і значна заборгованість населення за кредитами в іноземній валюті спричинили кризові явища у сфері кредитування й банківській системі. Все це вимагало активних антикризових заходів з боку держави та відповідних коштів, що, своєю чергою, збільшувало дефіцит державного бюджету і загострювало проблему його покриття. Кризові явища поглиблювали жорстка боротьба між основними політичними акторами, розбалансованість політичної системи, стагнація виконавчої влади.

Внутрішні суперечності соціально-економічного розвитку України і глобальні кризові явища є лише проявами фундаментальної суперечності між подальшою капіталізацією економіки, що реалізується через тенденцію перетворення будь-якого ресурсу на капітал, тобто на вартість, здатну збільшувати свою вартість (звідси примноження різних видів капіталу: людського, соціального, інституційного, інтелектуального тощо), з одного боку, і соціалізацією та гуманізацією економіки, що виявляється у необхідності її підпорядкування інтересам розвитку людини і суспільства, – з іншого.

Подолання суперечності між капіталізацією і соціалізацією та гуманізацією економіки спирається на усвідомлення того, що людина – мета розвитку, стає його головним ресурсом, основним капіталом. Унаслідок цього в перспективі інтегруються процеси капіталізації і соціалізації та гуманізації. Минув час, коли економічного прискорення можна було досягнути за рахунок заощаджень на людині. Тепер навпаки, саме інвестиції в людину є найефективнішим способом примноження капіталу. Але і формування людського капіталу, і, ще більшою мірою, його ефективна реалізація потребують сучасних знарядь праці, засобів виробництва, інноваційних технологій та інфраструктури. Інституційними рамками існування дієвої системи розподілу та перерозподілу матеріальних ресурсів

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

є розвинені структури громадянського суспільства. Таким чином, питання ефективного фінансового забезпечення економічного розвитку – це передовсім питання оптимального розподілу фінансових ресурсів між складовими людського й уречевленого капіталу, між накопиченням та споживанням, між поточними і перспективними пріоритетами [8, 3 – 4].

Розуміння необхідності за будь-яких умов дбати про майбутнє і здійснювати відповідні, бодай мінімальні, інвестиції у власний людський капітал (у здоров'я, в освіту тощо) є одним з наріжних каменів переорієнтації економіки і суспільства загалом. На жаль, сформовані завищені стандарти життя і закономірно невідповідний їм рівень добробуту більшості населення у поєднанні з поширенням у суспільстві утриманських настроїв (лише 9,8% населення, серед них 11,2% осіб віком від 30 до 50 років, вважають себе, повністю або переважно, відповідальними за свій добробут¹, лише 11% готові частину свого вільного часу додатково працювати, заробляючи кошти, а 38% віддають перевагу відпочинку²) не дають змоги це зробити.

Для порівняння: ініціативи та самостійності у розв'язанні життєвих проблем бракує 22,4% опитаних, упевненості в своїх силах – 29,7%, можливостей працювати з повною віддачею – 27,2%, дотичності до власної національної культури – 20,7% [9].

Попри помітне зростання доходів переважної частини населення України під час економічного поживлення (про це переконливо свідчать найрізноманітніші показники) лише 11,7% населення вважають, що все не так вже й погано і можна жити 53,5% вважають, що жити важко, а 27,3% – що терпіти і надалі таке важке становище вже неможливо, 36,9% населення країни відчують напруженість, роздратованість, страх і невпевненість у майбутньому. Рівень суб'єктивної бідності майже удвічі перевищує розрахований за об'єктивними критеріями.

Кризові процеси в економічній діяльності України недоцільно пояснювати лише суб'єктивними прорахунками, хоча роль останніх у гальмуванні економічних перетворень є значною. Все ще дається взнаки те, що значна частка промисловості України довгий час обслуговувала військово-промисловий комплекс колишнього Радянського Союзу, а, крім того, виготовлена на наших підприємствах продукція,

була матеріаломісткою та енергоємною. Негативна роль цих успадкованих від колишньої планової економіки факторів поглиблюється через зволікання із проведенням не поверхових, а глибинно структурних економічних перетворень. Сьогодні доводиться констатувати незавершеність і концептуальну невивершеність таких трансформацій. Спричинені цими та іншими обставинами складності сучасного соціально-економічного стану держави спонукають певні політичні сили до ревізії обраного курсу, піддають не просто сумнівам, але й запереченню сучасний напрям економічного розвитку держави. Було б помилкою, якби ці радикальні погляди та позиції позначилися на пріоритетності економічного всеобучу громадян України, звели б його до постулатів та ідеологем тієї економічної системи, що слугувала підґрунтям соціалістичної моделі розвитку суспільства. Від темпів поступу України на шляху реалізації економічних перетворень залежить і рівень соціального захисту громадян, стрімке зниження якого може бути сьогодні каталізатором загострення політичної ситуації в державі.

Лише реальні плоди економічних реформ, зростання зайнятості, підвищення доходів і купівельної спроможності населення, структурна перебудова економіки забезпечать належні надходження до бюджету й закладуть міцні підвалини системи соціального захисту громадян України, метою якої є:

- припинення загрозливого процесу падіння життєвого рівня українського народу;
- недопустимість подальшої диференціації доходів населення, посилення ролі держави в економічно обґрунтованому перерозподілі доходів з урахуванням інтересів соціально незахищених громадян;
- ліквідація об'єктивних умов соціального вибуху та гострої конфронтації між населенням і державною владою, між можливими та соціально незабезпеченими;
- стимулювання економічного зростання, продуктивності праці, підвищення якості та конкурентної здатності товарів і послуг;
- формування механізмів відтворення та поповнення середнього класу;
- стабілізація політичного стану в країні та зміцнення престижу Української незалежної держави як гаранта соціального захисту і надання суспільних благ;

¹Розраховано фахівцями ІДСД та даними обстеження умов життя 10 тис домогосподарств у 2008 р., проведеної о Держкомстатом України.

²Національне опитування "Громадська думка в Україні – 2007".

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

- стимулювання формування політичної й управлінської української еліти;
- оздоровлення морально-психологічного клімату у суспільстві;
- пом'якшення соціальних наслідків безробіття, бідності, інфляції та перекваліфікації;
- забезпечення населенню мінімального рівня матеріальної допомоги, освіти та медичного обслуговування, а також умов для проживання;
- збереження та підвищення ефективності діяльності в умовах скороченого державного фінансування тих галузей народного господарства, що забезпечують розвиток усієї соціальної сфери; вирівнювання соціально-економічних умов різних регіонів України;
- суттєве поліпшення економічної ефективності державної системи соціального забезпечення [7].

Так хотілося б і було б правильно, але з огляду на те, що ринок є визначальним інститутом ринкового механізму, який забезпечує регулювання та координацію дій суб'єктів господарювання, його деформованість призводить до суттєвих негативних наслідків.

По-перше, відбувається некоректне визначення вартості товарів. Це виявляється у множинності цін, "ножицях" цін між продукцією промисловості та сільського господарства, високого та низького ступеня переробки тощо, надмірній впливовості одних ринків (зокрема суттєвому впливі ціни грошей на позичковий відсоток, або валютного курсу на собівартість товарів) і надто малій ролі інших (зокрема фондового ринку, ринку праці). Система цін, що спирається на економічну структуру і грошову систему відповідно виявилася нездатною до виконання своїх функцій оцінювання, нормування індивідуальних витрат і зведення їх до суспільно необхідних у процесі конкуренції, зв'язку споживчої та мінової вартості, а отже, і конкуренція між українськими підприємствами та зарубіжними фірмами виявилася позбавленою фундаментального принципу еквівалентності обміну. Наслідком некоректного визначення вартості є деформація пріоритетів економічного розвитку та спрямування капіталів до галузей з невиправдано високою нормою прибутку.

По-друге, порушуються зв'язки між окремими економічними суб'єктами, галузями, регіонами тощо. Відповідно до цих зв'язків підприємства зазвичай здійснюють мінімізацію витрат виробництва, шукаючи найвигідніші умови закупівлі сировини та комплектуючих, що уможливорює їхню агресивнішу поведінку на ринку. Відокремлення господарюючих суб'єктів перешкоджає ефективній внутрішньогалузевій та міжгалузевій конкуренції, консервуючи

малоефективну структуру економіки. Труднощі встановлення зв'язків спричиняють високі транзакційні витрати. Це, зі свого боку, змушує підприємства шукати засоби їхнього зниження через ведення тінювих операцій, а також створює сприятливе підґрунтя для діяльності значної кількості посередницьких торговельних структур, плата за послуги яких "осідає" на кінцевій ціні товару і є додатковим чинником інфляції витрат.

По-третє, ускладнено зв'язок між виробником і споживачем. Незначні можливості споживача щодо вибору на ринку внаслідок крайньої обмеженості в коштах стають причиною зниження його вимогливості та переключення на більш дешеві товари, незважаючи на їхню низьку якість. Це зменшує можливості нецінової конкуренції підприємств, послаблює стимули до підвищення та поліпшення споживчих характеристик продукту, перешкоджає поширенню важелів конкуренції, що ґрунтується на активізації інноваційної діяльності. Цінова домінація у поведінці споживача є стимулом тонізації споживчого ринку та припливу контрабандних товарів.

По-четверте, вузькі ринки частіше та легше підпадають під раптові впливи, і на їхню динаміку впливає більше неекономічних чинників (зокрема, проблеми інфраструктури, різного роду політичні чинники, змови продавців, атаки конкурентів, погодні умови тощо). У результаті виникають раптові непередбачувані дисбаланси ринків. Це дестабілізує відтворювальний процес, змушуючи уряд вживати стабілізаційних заходів, що часто суперечать потребам економічного зростання та виходять за межі економічних важелів регулювання.

По-п'яте, виникає надмірний вплив з боку зовнішніх чинників. Переорієнтація виробників з внутрішніх на зовнішні ринки робить їх чутливішими до кон'юнктурних коливань на цих ринках, особливо помітних за невеликих обсягів обігу. Значний вплив справляють також різного роду антидемпінгові розслідування, інші протекціоністські заходи торговельних партнерів України. Вузькість внутрішніх ринків спричиняє високу залежність України від зарубіжних торговельних партнерів, що створює підґрунтя не лише для економічного, а й для політичного тиску.

По-шосте, виникає дефіцит інформації для суб'єктів господарювання про стан попиту, суспільну оцінку ефективності виробництва, рівень його конкурентоспроможності. При цьому наявна інформація часто-густо виявляється некоректною.

Джерелом відповідної інформації має бути ринок, але його вузькість викривляє необхідні дані,

ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ НОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

робить їх частково недоступними або спричиняє їхню відсутність, а отже, призводить до зниження раціональності очікувань економічних суб'єктів. Наслідками дефіциту інформації є втрата мотивації до ефективної діяльності економічного суб'єкта, неефективне використання ресурсів, консервування його технологічної, економічної та організаційної структури, зрештою, неможливість формування ефективної стратегії на мікро рівні.

Перераховані наслідки стають причиною уповільнення формування в Україні повноцінної ринкової економіки: перешкоджають становленню конкурентоспроможних підприємств; сприяють збереженню монополізації ринків; спричиняють необгрунтоване завищення цін; стають на заваді поширенню ефекту галузевого зростання на всю економіку; сприяють тонізації економіки, розвитку корупції. Це створює суттєві загрози економічній безпеці України, спотворює дію основних ринкових законів, а отже, порушує ефективність економічної стратегії держави.

Нерозвиненість внутрішнього ринку як органічної єдності попиту і пропозиції досі гальмує економічне зростання в Україні та є джерелом диспропорцій у грошово-кредитній, інвестиційно-інноваційній та інших сферах. Внутрішній ринок не перетворився на середовище, сприятливе для здійснення ефективної економічної стратегії усіх рівнів, а його динаміка не стала дієвим важелем впливу на ухвалення економічними суб'єктами раціональних рішень [4, 212 – 213].

Висновки. Виходячи з кінцевого результату формування економічної культури особистості (економічно культурно розвиненої людини), також виділяються критерії її сформованості. Це наявність критичного економічного мислення, основу якого становить розуміння сутності економічних законів, економічних процесів і явищ як у межах економічної системи своєї країни, так і між різними типами економічних систем інших держав.

Критичне економічне мислення не є лише результатом оволодіння курсом економіки та іншими навчальними дисциплінами – воно формується також у сім'ї, найближчому соціальному оточенні як система поглядів й уявлень, наприклад, щодо того, як необхідно планувати і вести сімейний бюджет, як краще витратити гроші, як можна заробляти на життя, що потрібно робити насамперед тощо. Іншим показником економічно культурної особистості є вміння реалізувати індивідуальні здібності в кожній конкретній ситуації, а для цього необхідно постійно поповнювати економічні знання, знаходити сили, якщо потрібно, змінювати свої

уявлення, сфери діяльності й навіть економічні інтереси.

Одним із показників економічно культурної особистості виступають певні економічні навички, вміння, досвід. Економічними навичками називаються такі дії особистості, які в результаті частих повторень виконуються швидко, безпомилково, автоматично. В економічній діяльності до корисних навичок можна віднести роботу на комп'ютері, розрахунки, аналіз господарської діяльності, розробку бізнес-плану, підрахунок норми і маси прибутку, визначення розмірів податків, складання домашнього бюджету тощо. Певні навички необхідні і для ділового спілкування, самостійного вибору об'єкта праці, планування й організації своєї роботи, купівлі та продажу продукції, встановлення ціни, створення і популяризації реклами і т.д.

Здатність людини виконувати певну економічну діяльність, окремі економічні дії на базі економічних навичок називається економічним умінням. Наприклад, навіть продавцеві на ринку, не кажучи вже про конструктора, менеджера, потрібно вміти організувати своє робоче місце, робочий день, визначити послідовність виконання майбутньої роботи, ризикувати, вдумливо вести себе на торгах, тощо.

Повторюваний певний рівень економічних навичок і вмінь є не що інше, як досвід, який втримується у результаті практичної діяльності [10].

А тому сьогодні на перший план виходить мотиваційна позиція суб'єкта, в якій чільне місце повинна посідати освіта, яка не лише сприяє знаньовому фундаменту, а й формує соціально-економічну, духовно-етичну, національно-патріотичну основу для ствердження "Я" у стрімкому потоці, ім'я якому – життя.

1. Ануфрієва І.О. Використання кваліметрії для оцінки якості освіти. Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету Григорія Сковороди: науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2005 – С. 16 – 18.

2. Дейнека О.С. Экономическая психология: социально-политические проблемы. – СПб.: Изд-во С.- Петерб. ун-та. 1999. – 240 с.

3. Енциклопедія освіти / Акад. ред. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

4. Жаліло Я.А. Теорія і практика формування економічної стратегії держави: монографія. – К: НІСД, 2009. – С. 212 – 213.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ВНЗ

5. Ковальчук Г. Активізація навчання в економічній освіті. – К.: КНЕУ, 1999. – С. 60 – 65.
6. Корсак К. Про якість систем педагогічних вимірів // Шк. технології. – 2001. – С. 154 – 156.
7. Ласкавий А. Теорія і практика формування основ ринкової економіки. – К., 1994. – 116 с.
8. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за ред. В.М. Гейця та ін. К.: НВЦ НУВ, 2009. – С. 3 – 4.
9. Соціологічний моніторинг // за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2008. – 656 с.
10. Шпак О.Т., Баб'як М.М., Терес В.І., Пристуна В.В., Костецька М.В. Вчитель в системі економічного виховання: навчально-методичний посібник. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2012. – 396 с.
11. Яковлев П.С. Внутрішнє управління якістю освіти: монографія. – Челябінськ: Вид-во ЧДПУ, 2002. – 390 с.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2012

УДК 378.147

Андрій Литвин, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу природничо-математичних дисциплін Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти НАПН України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ У ВНЗ

Обґрунтовано нові підходи до формування професійної культури інженера засобами дисциплін електротехнічного спрямування, що забезпечують успішне вирішення професійних завдань в умовах автоматизації виробництва.

Ключові слова: вища освіта, вищі навчальні заклади, електротехнічна підготовка, майбутні інженери, технічний профіль.

Літ. 7.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси глобалізації та інтеграції світової спільноти, соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, прагнення нашої держави стати рівноправним членом міжнародного співтовариства зумовлюють необхідність модернізації системи освіти. Серед визначальних чинників – загострення конкуренції між регіонами, країнами, яка насамперед розгортається на кваліфікаційному рівні людського потенціалу, який формує вища школа [5, 85]. Економіка потребує висококваліфікованих інженерно-технічних працівників, які здатні швидко адаптуватися до зростання науково-технічного рівня виробництва, володіють науковими методами, вміють не лише реалізувати, а й постійно оновлювати, поглиблювати свої знання.

На розвиток вищої технічної освіти впливають нові вимоги роботодавців до підготовки фахівців, зміна спектра навчальних спеціальностей, гостра конкуренція на ринках праці й освітніх послуг, переоцінка цінності та престижності багатьох спеціальностей. Сучасний інженер – не лише

обізнаний виробничник, це фахівець, який володіє широким колом економічних, екологічних, соціальних та інших питань, здатний до нестандартного мислення та творчої діяльності.

Радикальні зміни в різних царинах суспільного життя диктують зміну цілей, завдань і методів професійної підготовки. В усьому світі нині переглядаються організаційні засади освіти, зокрема вищої. Триває пошук ефективних педагогічних підходів, адже стара система норм і стандартів освіти вже не відповідає реаліям, а нова – лише формується [4, 13 – 14]. На перший план виступають дослідницькі методи і технології навчання. У Бельгійському комюніке 2009 р. щодо Болонського процесу наголошується необхідність інтеграції освітнього процесу і наукових досліджень на всіх циклах і етапах вищої освіти [1, 229]. Важливі завдання стоять перед українською технічною освітою щодо збереження вітчизняних традицій високого рівня підготовки фахівців завдяки органічному поєднанню навчання з науково-дослідною роботою, практичною підготовкою і, безперечно, вихованням молоді [3, 11 – 12].

Однак через низку проблем вища освіта нині